

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

Cap. XIV. De Psalmis Poenitentialibus, & Litanis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

rat id ex Trogo Pompeio Iustinus in fine l. 15. Similia refert de Polyxena Euripides in Hecuba v. 68. & Ovidius 13. metam. v. 477. De Lucretia idem Ovidius 2. Fast v. 83 de Cornelia Vestali Plinius l. 4 ep. 11. De Glaucia Statius 2. Sylvar v. 154. De Cleopatra Florus l. 4. De Cæsare Suetonius. De Virginibus Milefiis Aulus Gellius noctium Artic. l. 15. c. 10.

Sat dictum de hac re. Illud autem in fine monendum, ut cum oramus pro mortuis, mortis quoque nostræ recordemur, sicut scriptum est: *Memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.*

CAPUT XIV.

DE PSALMIS POENITENTIALIBUS,
& Litanis.

§. I.

Pœnitentiæ utilitas, & effectus. De Psalmis Pœnitentialibus, eorumque usu. Laudes pœnitentiæ. Cur septem tantum sint Psalmi Pœnitentiales.

I. **C**Adit infelix homo in foveam peccati mortalis, & non adjiciet ut resurgat: infigitur in limo profundi, & non est substantia: infernalis tyranni servituti se subjicit, & non est qui redimat: bibit sicut aquam iniquitatem amarissimum virus, & nemo est qui alexipharmacum misceat: à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas; vulnus, & livor, & plaga tumens, & non est qui circumliget, aut curet medicamine, aut foveat oleo: nisi respiciens desuper Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis manum porrigat adjutricem Lapsus enim ex voluntate homo, inquit (a) Bernardus, non æquè ex voluntate resurgere jam liberum habet, quia etsi datum fuit

a Bern. de grat. & lib. arbitrio.

voluntati posse stare nè caderet, non tamen resurgere si caderet. Non enim tam facilè quis valet exire de fovea, quam facilè in eam labi. Cecidit sola voluntate homo in foveam peccati, sed non ex voluntate sufficit & posse resurgere. An igitur peccantis casus irreparabilis erit? An infirmitas hæc prorsus ad mortem, ut qui fecerit iniquitatem omnino moriatur in ipsa? Absit. Sed quid dicit (b) Scriptura? *Perditio tua ex te Israël, tantummodo in me auxilium tuum.* Benignus itaque Deus excitante gratia præventum peccatorem è stercore subleuat, erigit à ruina, liberat à servitute, sanat à vulnere, è morte transfert ad vitam. Pulsat enim ad cor ejus per fidem, expergesactum concutit per timorem, concussum suffulcit spei adminiculo ne labatur, suffultum elevat ad altiora per actum dilectionis, elevatum denique perfectissimè sanat per contritionem, & pœnitentiam. Appositè ad hanc rem (c) Fulgentius Ruspensis Episcopus: Prævenit gratia Dei impium, ut fiat justus: subsequitur justum, ne fiat impius. Prævenit cæcum, ut lumen, quod non invenit, donet: subsequitur videntem, ut lumen, quod contulit, servet. Prævenit elisum, ut surgat: subsequitur elevatum, ne cadat. Cecidit miserando lapsu Regius Propheta, vir secundum cor Dei, vixque protulerat salutiferum illud *Peccavi*, cum subitò in sermone Domini dictum est illi, *Dominus transtulit peccatum tuum à te.* Quem pœnitet peccasse, penè est innocens, ait (d) Tragicus. Ceciderunt & alii, & computruerunt in fœcibus suis, carebant videlicet veræ pœnitentiæ præsidio, ac sinceræ contritionis adjutorio. Saül quoque reprehensus à Propheta; *Peccavi* dixit, sicut & David: nec tamen in pari voce par subsequuta est peccati remissio. Cum ergo in confessione peccati, inquit (e) Fulgentius, utriusque una vox fuerit, cur non una est utrique concessa

b Osee 13. 9. c Fulg. lib. 1. ad Monimum. d Seneca in Agamemnon. v. 243.
e Fulg. lib. 1. de remiss. peccatorum.

remissio: nisi quia in similitudine confessionis videbat Deus dissimilitudinem voluntatis: nec sonum sermonis attendit, sed intentionem cordis in utroque discretivit.

II. Sanctus ergo Spiritus arguens mundum de peccato, sponsæ suæ Ecclesiæ inspiravit, ut præter pensum Horarum Canonicarum, Psalmos etiam Pœnitentiales, quos David pœnitentiæ Præsul (ut eum vocat sanctus Laurentius (*f*) Novariensis Episcopus) composuit, certis diebus pro venia delictorum recitaret. Usum autem horum Psalmorum antiquissimum esse vel ex eo colligere licet, quod de sanctissimo Patre Augustino narrat (*g*) Possidius. Nam cum Hippone à Vandalis obsessa morti proximus decumberet, hos tanquam ab omni iam antiquitate susceptos in tabella describi, si-bique ob oculos in pariete affigi iussit, ut assidua eorum lectione se ad extremam cum diabolo luctam præpararet. Horum quoque cebra fit mentio in antiquo Pœnitentiali Romano. Extant autem præclara sanctorum Patrum commentaria, quibus hosce Psalmos exposuerunt, duorum præsertim summorum Pontificum Gregorii Primi, & Innocentii Tertii. Eisdem per modum orationis explanat Gerson tomo tertio. Eos quoque Christophorus Varkevicius eleganti Paraphrasi illustravit. In eisdem scripsit Meditationes Ludovicus Vives, non pietati, sed ostentando ingenio. Quo ritu olim dicerentur docet in libro de Canonum observantia (*h*) Radulphus Tungrensis. Hodie ex institutione Pii Quinti sextis feriis Quadragesimæ recitantur. At Religiosi varias consuetudines habent, quas laudabiliter observant. In Ordine nostro Cisterciensi statutum fuit à primariis Abbatibus ad generalia comitia congregatis anno ab orbe redempto 1194. ut omni sexta feria per totum annum processionaliter post Primam dice-

f Laurent. Novar. Hom. 1. *g* Possid. in vita Aug. *h* Radulph. prop. 21.

rentur, cujus institutionis occasio tametsi fuerit terræ sanctæ, bellique sacri subsidium; non tamen debent ob pœnitentiæ meritum omitti: & sic revera ab universo Ordine observatur. Cum patent igitur januæ veniales, ut eleganter scribit (i) Victor Cartannensis Episcopus, cum fluctuantibus, & criminum tempestate jactatis pœnitentiæ portus offertur, cum mentibus promittitur cura languentibus, & sauciatis vitalem pollicetur ultroneus artifex medicinam, cum misericordia habetur in promptu, antequam justitia capulo tenus extrahat pugionem, sumamus arma pœnitentiæ, & judicis rigorem satisfactionis officio mulceamus.

III. Notat autem (k) Nemesius Episcopus, & Philosophus, æquè convenire homini pœnitentiam, ac risibilitatem. Solus homo, inquit, inter omnia, quæ ratione sunt prædita, habet hoc præcipuum, ut ejus erratum pœnitentiæ condonetur. Nam Angeli cum nullam habeant causam necessariam, quæ ad peccandum impellat, sed natura omni affectione corporis, & inopia, & voluptate vacent, merito per pœnitentiam ad veniam aspirare non possunt. At homo non modo rationis particeps, sed etiam animal est, & necessarij usus vitæ animalis, motusque turbidi persæpè rationem attentant, & labefactant. Quare cum ad sanitatem redit, & declinatis turbulentis animi motionibus virtutem complectitur, justa illi misericordia, id est venia tribuitur. Atque ut proprium ejus naturæ ridere est; nam & soli adest, & omni, & semper: ita in rebus non naturæ lege, sed Dei erga nos beneficio constitutis, proprium est hominis, ut per pœnitentiam omni culpa liberetur. Nam soli homini, & omni, & semper quoad in terris vivit hoc datum est. Deus enim, ut docet (l) Tertull. post tot, ac tanta delicta humanæ temeritatis à principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum seculi dote, post ejectum para-

i Victor. Cartan. l. de Pœnit. c. 32. k Nemes. l. de nat. hominis c. 1.
l Tertull. de Pœnit. c. 2.

diso, mortique subjectum, cum rursus ad suam misericordiam maturavisset, jam inde in semetipso pœnitentiam dedicavit, rescissa sententia irarum pristinarum, ignoscere pactus homini, & imagini suæ. Ut verò per pœnitentiam peccatorum remissionem obtineamus, talem eam oportet esse, qualem describit (m) Abbas Cellensis: ut sit videlicet in ore veritas, in corde charitas, in conscientia puritas, humilitas in habitu, abstinencia in victu, modestia in incessu, castitas in aspectu, in omni loco oratio, in omni tempore meditatio, in toto corpore afflictio, in tota anima devotio, desiderium ante Deum, lacrymæ die ac nocte ad Deum. Sic justificatur anima à sordibus pristinis, lota flumine lacrymarum, deterfa veritatis linteo, accensa charitate, purgata confessione, ornata humilitate, cincta abstinencia, circumamicta modestia, castitate glorificata, oratione elevata, meditatione suffulta, devotione inuncta, desiderio in cœlis recepta. O felix humilitas pœnitentium! exclamat (n) Guericus Igniacensis: ô beata spes confitentium! Quam potens es apud Omnipotentem, quam facilè vincis invincibilem, quam citò tremendum judicem convertis in piissimum Patrem! Evangelicæ prædicationis gratia à pœnitentia sumpsit exordium: (o) *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Initium etenim revertendi ad Deum est pœnitentia. Hæc porta veniæ, spes indulgentiæ, gratiarum custos, misericordiæ conciliatrix, terroræ demonum, lætitia Angelorum, gaudium universæ terræ. Hæc Deum placat, serenat conscientiam, referat cœlum, de terris elevat, & in excelsum attollit. Magna revera hominibus fit pœnitentia, ait vir venerabilis (p) Ephrem, quia tanquam videntes Deum per ipsam reconciliamur. Magna super terram est pœnitentia, quoniam scala animabus fit eò ascendendi, unde per pec-

m Pet. Cellen. l. de panib. cap. 3. n Gueric. ser. 2. in Quadrag. o Matth. 3. 2.
p Ephrem. tract. de pœnit.

catum deturbatæ sunt. Lætantur cæli, & qui illic Angeli de pœnitentia hominis, ut loquitur (9) Tertullianus. Heus tu peccator ! bono animo sis : vides ubi de tuo reditu gaudeatur. Opera autem pœnitentiæ hæc sunt : sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire noctes dieſque ad Dominum Deum, presbyteris advolvi, & charis Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ injungere.

METRUM XXIX.

Utilis placet dolor,
 Quem spes futura mitigat salutis.
 Nec labor premit gravis,
 Si mereor illo gloriæ coronam.
 Terra quid mihi, aut polus,
 Offert colendum ? vilibus probrosas
 Gentibus relinquo opes,
 Satis beatus pauperum lacerna.
 Quid juvat domum auream,
 Iovemque clausum possidere in arca ?
 Lautæ quid refert gula,
 Et emptæ magnis sumptibus voluptas ?
 Quid metalla, quid Gœ
 Merces beate, Mexicique Gaze ?
 Nam nec aurea domus,
 Quæ levigatis emicent columnis,
 Nec clientium favor,
 Aut sceptrum eois fulgidum lapillis,
 Nec minax tubæ fragor,
 Mortis rapacis impetum coercent.
 Ite nobilli luto
 Tagi, vel Hæmi, splendidisque cœnis,

9 Tertull. l. de Pœnit.

Ite divitum manus,

Lethique duras submovete leges.

Quod si avara civium

Potentiorum dona, vel corona

Nil juvant, & ultimis

Revulsa ab Indis, ac Hydaspe gemma:

Si nihil valent opes,

Nec septra Averni leniunt furorem:

Sat mihi abdito in specu

Arcto cibari pane, & amnis unda.

IV. Septem sunt autem pœnitentium Psalmi, vj. scilicet, xxxi. xxxvii. L. ci. cxxix. & cxlii. quos magni mysterii significatione majores nostri instituerunt. Docet (r) Cassiodorus post Origenem, septenario numero conclusos esse, quia septem modis peccata nobis dimitti possunt: per baptismum, per passionem martyrii, per elemosynam, per hoc quod remittimus peccata fratribus nostris, cum converterit quis peccatorem ab errore viæ suæ, per abundantiam charitatis, & per pœnitentiam. Inveniuntur & alii fortasse modi remissionum: congruit enim ut numerum supplicationis nostræ indulgentia divina transcendat. Antiqui etiam canones septennem pœnitentiam pro gravioribus peccatis imposuerunt. (f) Leprosus mundandus septies in veteri lege aspergebatur. Naaman Syrus septies lavari in Jordane jussus est ab Eliseo. Septimo anno fiebant remissiones, eratque magnus Jubileus post quadratum septenarium. Septimo die emissa columba aquas ultrices cellasse indicavit. Septies oscitavit puer è morte revocandus ad vitam. Septem gradibus ascendebatur ad portam templi apud Ezechielem. Septem diebus soror Moïsis separata est antequam mundaretur. Ipse vertex Theologorum Petrus, coryphæus

r Cassiod. in psal. 6. Orig. hom. 2. in Levit. f Levit 14. 7. 4. Reg. 5. 10. Levit 25. 4. 8. Gen. 8. 10. 4. Reg. 4. 35. Ezech. 40. 26. Numer. 12. 14.

& os Apostolorum, ut eum vocat (1) Paulus Episcopus Emisenus, sublimiori instructus sapientia septenarium proposuit numerum, cum ageret de remissione, à quo numero Christus respondens discedere noluit, ut ex Evangelica constat historia. *Domine*, inquit, *quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi Iesus; Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Non ergò sine causa horum Psalmorum numerus ad septenarium redactus est, ut septuplum expurgati, à septem plagis immunes, exclusis septem dæmoniis, Septiformi Spiritus gratia illustremur. Notat autem (2) Innocentius Papa initio expositionis horum Psalmorum quæ D. Bernardo Claravallensi ab imperito quodam impressore Veneto olim peperam tributa fuit: notat inquam inter istos septem Psalmos quatuor esse consimiles, & tres dissimiles in principis. Semper verò, ait, inter duos consimiles unus dissimilium constituitur: & inter duos dissimiles unus consimilium collocatur. Consimiles sunt primus, tertius, quintus, & septimus: dissimiles secundus, quartus, & sextus. Nulla enim in via sunt ita perfecta, quibus non interveniat aliquod imperfectum: nec aliqua tam sunt mala quibus non intercedat aliquod bonum; quatenus nec perfectis præsumptio, nec malis desperatio tribuatur: quod maximè convenit, & expedit pœnitenti ut nec de misericordia nimium præsumat sperando, nec de justitia nimium desperet timendo; sed inter superiorem & inferiorem molam spiritualiter coneratur. Porrò de singulis Psalmis operæ pretium erit quædam notasse.

1 Paul. Emisen. homil. de incarn. 1. in actis Concilii Ephesini tom. 6. Matth. 22. psal. 11. 7. Apoc. 15. 6. Marc. 16. 9. 2 Innocen. tertius procm. ja 7. psal.

§. II.

Notantur quedam de singulis Psalmis Pœnitentialibus. Denique adhortatio ad pœnitentiam.

I. **P**salms sextus, *Domine ne in furore tuo arguas me*, primum inter pœnitentiales occupat locum. Senarius autem numerus personæ pœnitentis aptatur, quia in naturali numerorum serie primus est, cui conveniat perfectio sui ipsius. Titulus ejus est, *In finem in carminibus, sive in hymnis pro octava*. In finem *Εἰς τὸ τέλος*, quod quidam viri docti *αἰσθῆ*, vel *in perpetuum* vertunt: aliquot enim Psalmi certis Hebdomadæ diebus assignabantur, hic verò nulli alligatus diei assidue psallendus erat. Finis etiam consummatæ rei perfectionem significat, ut videlicet admoneantur initio pœnitentialis cursus pœnitentes, jugiter in oratione versari, & ad summum perfectionis culmen, ad Christum qui est finis universorum, aspirare. Quod nos in finem, Græci *εἰς τὸ τέλος*, Hebræi legunt *lamnaseach*, quam vocem D. Hieronymus *victori* est interpretatus, Symmachus *ἐπινίκιος*, versus Epinicius ob partam victoriam, Theodosio *εἰς τὸ νίκος*, *in victoriam*. Nam quæ major victoria. quam post lapsum resurgere, durum pœnitentiæ iter arripere, carnem propriam subjugare, mundi pompas contemnere, adversarium ad petram qui est Christus allidere, super aspidem, & basiliscum ambulare, & conculcare leonem, & draconem: Hæc est victoria, quæ vincit mundum, compunctio cordis, pœnitentiæ rigor, orationis instantia. Gladius est pœnitentia peccatum radicitus evellens, ut non immeritò pœnitentiæ preces à victoria ducant initium: ferventer enim in via Domini incœpisse, jam vicisse est. In carminibus ergo, sive in hymnis oremus, ut det nobis tota charitate compungi, qui supplicandi præstitit

rationem. Oremus inquam in hymnis, & carminibus, nam qui tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua humiliter confitetur, dulces personat hymnos coram Deo, & Angelis ejus, sicut scriptum est, (a) *Gaudium est Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Dicitur cantari hic Psalmus pro octava, qua literaliter asserunt Hebræi genus quoddam cytharæ fuisse octo chordarum. Amavit enim vir sanctus David musicam, ut scribit (b) Augustinus, & in ea studia nos magis ipse, quam ullus alius auctor accendit. Alii aiunt hoc carmen Hypomixolydio concentu, quem nos octavum tonum nuncupamus, fuisse cantatum, ac propterea octavæ titulum præ se ferre. Sancti Patres communiter per octavam mysterium Resurrectionis intelligunt. Quæ est autem octava, inquit (c) Chrysostomus, nisi dies illa, illa Domini, inquam, dies magna, & terribilis, quæ est ut clibanus ardens, quam tremunt etiam virtutes cœlestes? Futuræ enim resurrectionis, tremendique judicii consideratio animam excitat ad pœnitentiam, & ad orationem: Unde tremens, sed cum fiducia ad thronum gratiæ accedens dicit: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.* Primò autem judicis captat benevolentiam à potestate judicii, & consuetudine parcendi. Deinde narrat ærumnas proprias, quibus animam extabuisse deplorat. Iniquos tandem execratur, nec aliquam in posterum vult cum his habere portionem. Astat reus coram supremo judice, peccatum lacrymis diluit, in noctibus lectum lavat, quem in noctibus inquinaverat, & accusans seipsum veniam meretur, quia se non excusat à culpa, summum defensionis genus in hoc constituens, quod se ipsum condemnat. Novum scilicet judicii genus hoc est, ait sanctus (d) Zenon, in quo reus, si excusaverit crimen, damnatur: absolvitur, si fatetur.

a Lucæ 15, 10. b Aug. epist. 131. c Chrys. lib. 2. de compunctione cordis cap. 4. d Zeno Serm. 2. ad Neophytos.

Nam, ut magnus scribit (e) Gregorius, cum defenditur culpa, geminatur. Habet hic locum cujusdam (f) profani sententia dicentis: Morborum alimentum silentium est. Peccatum enim, si taces, serpit, & crescit, fitque animæ tanquam pestilens carcinoma: si aperis, & manifestas, protinus veneni vis evacuatur. Valida est misericordiæ precatio, peccati confessio, ait (g) Alcuinus: & ille misericordiam Dei inveniet, qui se miserum confitetur.

II. Post sextum sequitur trigesimus primus: *Beati quorum remissa sunt iniquitates*. Numerus tricenarius fidem Trinitatis designat cum observatione præceptorum decalogi. Unitas superaddita charitatem significat, quæ est finis, & consummatio legis. Sicut autem custodia legis perducit ad præmium, sic ista compuncto corde facta precatio malorum ob transgressionem Decalogi commissorum indulgentiam obtinebit, quatenus deinceps fidem S. Trinitatis bonis operibus comprobantes ad charitatis unitatem feliciter perveniamus. Titulus psalmi Hebraicè est *machil*, Græcè *ἐννεστος* Latinè *intellectus*, quia spiritualis intelligentia ad mysteriorum illius profunditatem est adhibenda. Hic est intellectus, ut nemo fide per gratiam accepta de peccati impunitate præsumat. Dicitur est in alio psalmo: (h) *Delicta quis intelligit?* In hoc autem dicit Deus: *Intellectum tibi dabo, & instruam te*. Promissus ergo intellectus præmittitur in titulo, ut sciamus ad pœnitentiæ studium nequaquam venire nos posse, nisi misericordiâ Domini suffragante peccata nostra intellexerimus. Quis enim pro diluendis oret criminibus, quæ prorsus ignorat? Initio psalmi cognoscens pœnitens proprios errores humiliato corde suspirat, eos prædicans verè beatos, quorum remissæ sunt iniquitates. Fatetur deinde se male habuisse dum tacuit, curatum autem fuisse dum cul-

e Greg. l. 4. moral. cap. 19. f. Heliodor. lib. 4. hist. Æthiop.
g Alcuin. in 1. psal. pœnit. h psalm. 18.

pas humiliter confessus est : tum veniæ postulationem etiam sanctis esse communem asseverat. Orat post hæc, & ad ejus verba respondens Dominus sperantibus in se misericordiam pollicetur. Hac erectus promissione commonet homines in fine, ne brutis animantibus similes facti vagis subdantur erroribus ; sed ut potius sperantes in Domino, recto corde latentur, ut piissimi judicis, qui lacrymis nostris flectitur, sententia absoluti in ipso gloriari mereantur. O divinam clementiam, exclamat (y) Basilus Seleuciæ Episcopus, ad quantam dignitatem evehit poenitentia ! Homines lacrymantur, & Deus immutatur : lugent mortales, & decretum solvit immortalis.

METRUM XXX.

Quam felix est, cui scelerum
Christus vincla resolvit,
Quem nulla inficiunt sordes
Imo in corde latentes.
Conditur huic ferrum, & redeunt
Auri fulgida secla.
Nectare manant huic colles,
Sudant balsama campi.
Huic regales fundit opes
Pleno copia cornu.
Et quocumque terit pedibus
Terram, sub pede florent
Lilia, purpureæque rosæ,
Et veris decus omne.
Hunc fas, hunc sequitur pietas,
Hunc sincera voluptas.
Hunc terra, cœlique bonis
Virtus alma coronat.
Sive citum rapit hora diem,
Seu sol lumina reddit.

y Basil. Seleuc. or. 12. quæ est 1. in Jonam.

Ille hilaris semper superos,
 Curvo poplite adorat.
 Quidquid crastina lux referat,
 Expectat placido ore.
 Innubique nitens vultu,
 Fraudes nescit, & iram.
 Horrida terris bella fremant,
 Tristis sæviat Orcus,
 Immineat terribillis mors,
 Fractus corruat orbis:
 Hic letus, constansque animi
 Semper pace potitur.
 At qui mortifero infectum
 Gestat crimine pectus,
 Quanta miser patitur, quanta
 Intus prelia sentit!
 Quot cura cor dilacerant,
 Quot poenis cruciatur!
 Sic sic precipites erebo
 Damnat fœda Dione.
 Sic Bacchi, sic perdit opum
 Effrenata cupido.
 Discite mortales sapere,
 Veram discite vitam.
 Penite criminibus finem,
 Culpas mergite planctu.
 Iusta piis cedit lacrymis
 Iusti Numinis ira.
 Et dicet: rediit polum
 Scande ô mortua proles.

III. Tertius cum primo convenit in primo versu:
Domine ne in furore tuo arguas me, & est in ordine Psal-
 terii trigessimus septimus fidem indicans, & obser-
 vantiam Decalogi per septiformem gratiam Spiritus
 sancti. Ejus Hebraïca inscriptio est *le azehir*, Græ-

ca *Eis ἐν αὐριστί*, Latina in commemorationem, sive ad commemorandum; Additum die Sabbati, vel pro Sabbato, ex usu Synagogæ, quæ hunc Psalmum Sabbatis canebat. Sabbatum requiem significat. Fidelis ergo anima, ait magnus (z) Gregorius, requiem in primo homine perditam ad memoriam revocans, & futurum nihilominus vitæ æternæ Sabbatum spiritus agilitate contemplan, ab omni spiritus, & carnis optat corruptione eripi, & ad futuram indeficientis beatitudinis requiem consummato hujusvitæ termino orat sine cunctatione, perducere. Fecit etiam David hunc Psalmum ad commemorationem, tum ut illum semper in ore ferret ad animi sui post peccatum curationem: tum ut ipsum peccatum semper in mente haberet, sicut scriptum est: (a) *Et peccatum meum contra me est semper*: ut nos quoque eius exemplo admissa flagitia quotidiano castigantes flagello, à futuris culpis præteritarum memores abstinemus. Ista est vera pœnitentia, ut verbis loquar (b) Augustini, quando sic convertitur quis, ut non revertatur; quando sic pœnitet, ut non repetat. Ambrosius item verum pœnitentem describens? Pœnitentem, inquit, hominem dico, qui plangit quod peccaverat, & rogat Dominum, ut non iterum faciat quod admiserat. Pœnitentem hominem dico; qui post concupiscentiam suam non vadit, & voluptatibus suis se privat. Pœnitentem hominem dico, qui repellit quod malè fecerat, & rogat Dominum, ut veniam consequatur. Pœnitentem hominem dico, qui diligit quod ante neglexit, & quod fecerat mali, deserit. Porro Psalmus internum, & externum morbum commemorat, corporis languorem, afflictionem animi, amicorum molestiam, fastidium extraneorum. A cunctis autem derelictus tacet, quiescit, dissimulat, speram suam in Domino reponit, paratum se quoque ad fla-

z in expos. hujus psalmi. a Psalmus 50. b Aug. Serm. 3. de Nativ. Domini. Ambros. Ser. 4. post. 1. Dom. xl.

gella testatur, quibus commissa possit abolere peccata, ac tandem in Domino exultans continuam eius in tantis periculis assistentiam implorat.

I V. Quinquagesimo Psalmo: *Miserere mei Deus*, quartum, & medium locum inter pœnitentiales sacratissima figuratione fecerunt antiqui. Expers sit omnis historiæ, qui nesciat peccasse Davidem cum Bethsabee, ejusque maritum regali jussione ab hostibus fuisse peremptum. Nam mulierem, quæ placuerat oculis suis, accersiri fecit, virum autem eius innocentem bellatoribus objici iussit, ut vi opprimeretur hostili. Ex hac historia desumptus est titulus Psalmi, *In finem Psalmus David, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee*. Pertinet quinquagenarius numerus ad remissionem, quinquagesimo enim anno secundum legem remissio erat, ut si quis distraxisset possessionem, eam reciperet, servus libertate donaretur, exul rediret in patriam. Quinquagesimo etiam die data est Lex in montâ Sina, & eodem dierum numero Spiritus sanctus adveniens Apostolorum corda sacris donorum charismatibus illustravit. Sic iste quinquagesimus Psalmus puro recitatus affectu dissolvit crimina, vulnera sanat, debita tollit peccatorum. Atque idè Ecclesiastico usu receptum est, ut quoties admissorum scelerum remissio petitur, huius Psalmi recitatione postuletur. Optimè, ut solet, doctorum Princeps (c) Augustinus: *Iste Psalmus sicut cautos facit eos, qui non ceciderunt; sic desperatos esse non vult, qui ceciderunt. Quisquis peccasti, & dubitas agere pœnitentiam pro peccato tuo, desperando salutem tuam, audi David gementem. Ad te Nathan Propheta non est missus: ipse David ad te missus est. Audi eum clamantem, & simul clama: audi gementem & congemisce; audi flentem, & lacrymas jauge: audi correctum, & condelectare. Si tibi nō potuit intercludi peccatum, spes veniæ non inter cluda-*

c Aug. in Psal. 30.

tur. Missus est ad istum virum Nathan Propheta: at-
tende Regis humilitatem, non respuit verba præci-
pientis, non dixit, Audes mihi loqui Regi? Rex subli-
mis Prophetam audivit, plebs eius humilis Christum
audiat. Audi ergo hæc, & dic cum illo: Miserere mei
Deus secundum magnam misericordiam tuam. Dulcis-
simus est huius Psalmi decursus de amaro compunctio-
nis fonte scaturiens. Nam & satisfactionem continet
perfectissimæ humilitatis, & vivam misericordiæ Do-
mini confidentiam. Peccavit David, quod solent Re-
ges: sed pœnitentiam gessit, flevit, ingemuit, quod
non solent Reges. Confessus est culpam, memor pec-
cati, oblitus imperii, & ipse suum cantavit oppro-
brium. Hunc Regem imitatur pœnitens in hoc Psal-
mo, crimenque fatetur, tum Dominum rogat, ut amis-
sam restituat gratiam, quam si fuerit consequutus, con-
triti cordis sacrificium, & mysticas vitulorum oblatio-
nes pollicetur.

V. Quinto loco centesimus primus Psalmus invenitur,
Domine exaudi orationem meam. Centesimus numerus
plenus in omnibus, & perfectus ostenditur, cui ad jun-
cta unitas apicem indicat perfectionis, ad quam post re-
missam culpam debet pœnitens properare. Tam in He-
braico, quam in Græco, & Latino textu hac inscriptio-
ne: *Oratio pauperis cum anxius fuerit, & coram Domino*
effuderit precem suam. Hoc omnium malorum singulare
remedium est, non ad res perituras converti, sed ante
Dominum effundere cor suum, & veram ab eo conso-
lationem præstolari. Felix conscientia, quæ ob dolorem
pœnitentiæ anxia, risum in luctum, cantum in plan-
ctum, gaudium convertit in mœrorem, faciens mem-
bra sua servire sanctitati, quæ ante servierant iniquita-
ti. Felix conscientia, quæ paupertate spiritus ditissima
precem suam effundit coram Domino, sollicitè præca-
vens, ne cujusque vel levissimæ maculæ deformitate
tremendæ illius majestatis offendat aspectum. Conf.

cientia nostra adversarius noster est, de quo scriptum est: (d) *Esto consentiens adversario tuo.* Adversarius dicitur, quia omni pravæ voluntati nostræ adversatur: arguit nos, cum non agimus quod debemus: accusat nos, cum agimus quod non debemus. Conscientia est lex non scripta, ait (e) Nicetas Heracliensis, quæ viam veræ pœnitentiæ præscribit nobis. Quæ cum non habeat loquendi usum, ut (f) Victor Cartennensis eleganter scribit, nescit tamen tenere silentium. Potest tibi ad tempus testis prodesse, conscientia verò tecum semper est, & sine te non est: hæret pectori, nec unquam te deserit, & velut quædam pedisse qua nullo abs te temporis intervallo discedit: tenet te reum, & in sua semper perditione captivum. Pauper igitur in hoc Psalmo conscientiæ stimulis agitatus, orat gemens & afflictus, suasque necessitates flebili narratione commemorat, ut Deus tandem placatus calamitosam anxietatem in perennem lætitiâ sedata conscientia mutet, & illuc semen sanctorum dirigat, ubi regnans habitat ipse, ubi est spes gloriosa fidelium, ubi lucet perpetua claritas, & pax æterna iustorum.

VI. Sextus è Canticis graduum desumptus in ordine Psalterii est centesimus vigesimus nonus, *De profundis clamavi ad te Domine.* Numerus quidem centesimus vigesimus ex denario in duodenarium ducto resultans, plenissimæ virtutis, & consummatæ dicitur esse perfectionis, partes enim eius aliquotæ ordinatissima distinctione procedunt usque ad unitatem: sed numerus novenarius superadditus humanorum operum imperfectionem designat. Calculus ergo numericus huiusce Psalmi ex perfecto, & imperfecto compositus, veram comprobat illam esse sententiam, qua dicitur, (g) *Cum consummaverit homo, tunc incipiet.* Nemo quippè adeò perfectus in hac vita reperitur, quinon debeat semper ulteriorem

d Matth. 5. 25. e Nicet. in orat. 16. Nazianz. n. 37. f Victor, Carten. lib. de Pœn. c. 5. g Eccli. 18. 6.

appetere perfectionem, donec feliciter consummatus expleat tempora multa, & quod in via concessum non est, magno gratiarum cumulo accipiat in patria. Hoc idem indicat non obscure inscriptio Psalmi, *Canticum graduum*, sive ex Hebræo *scir ham ah aloth*, quod significat *Canticum ascensionum*: quo titulo admonetur pœnitens ascensiones disponere in corde suo, ire de virtute in virtutem, concupiscere, & deficere in atria Domini, donec perveniat ad locum illum, ubi bonum sit esse, securum commorari, unde cadere non possit, sicut scriptum est: (h) *gaudium vestrum nemo tollet à vobis*. Sed de Canticis graduum, deque mysticis ascensionibus sequenti capite agendum erit. Habet hic Psalmus vocem gementis, & clamantis ad Dominum, ut de profunda peccatorum abyssu liberetur in sanguine Iesu Christi constituta fiducia, qui peccatores mundat ab omni delicto. Non arctatur numero, inquit (i) Arnoldus Abbas, non clauditur fine, nullas omnino habet metas divina clementia: sit qui invocet, erit qui exaudiet: sit qui pœniteat, non deerit qui indulgeat. Misericordia Domini plena est terra, & miserationes ejus super omnia opera ejus. Ideò post creatum hominem quievisse dicitur Deus, quia nimirum creaturam habebat, erga quam poterat misericordiam exercere. Fecit Deus cœlum, & terram: non lego, ait (κ) Ambrosius, quod requieverit: fecit Solem, Lunam, & stellas; nec ibi lego quod requieverit: sed lego quod fecerit hominem, & tunc requievit habens cui peccata dimitteret. Nec antea vitæ sordes à speranda venia quempiam terrere debent, quia, ut rursus (l) Arnoldus scribit; nisi ad antiqua revertatur contagia, nulli prior præjudicat vita.

VII. Psalmus centesimus quadragesimus secundus, *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecratio-*

h Ioan. 16. 22. i Arnold. lib. de 7. verbis cap. 2. x Ambros. exam. lib. 6. cap. 10. l Arnold. ibid. c. 3.

rem meam, felicem perficit rursus supplicantium pœnitentium. Componitur hic numerus ex denario, quaternario, & binario: atque huic computationi rectè fidelium vita post peractam pœnitentiam comparatur, quia utrumque testamentum custodiens, & præcepta servans, quæ in quatuor Evangeliiis, & in legis Decalogo continentur ad perfectionis culmen velocissimo conatur ascensu pervenire. Propria eius inscriptio est, *Psalmus David, addidit Latinus Interpres, Quando persequeretur eum Absalon filius eius*. Non vacat autem mysterio, quod in hac postrema deprecatione filii impietas commemoratur, qui insana percitus dominandi libidine ausus est contra proprium genitorem prælium concitare. Ne fortè putaret pœnitens dimissa culpa se iam securum posse quiescere, exemplo monetur opportuno, debellatis hostibus externis, acrius à propriis filiis instare certamen: certamen inquam intestinum, prælium anceps, & tumultuarium à pravis affectionibus, quæ militant adversus animam. Vis audire fortissimum athletam huius militiæ discrimen fideliter enarrantem? (*m*) *Invenio, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*. Hic est Absalon contra parentem insurgens: hic est filius, cum quo vix possumus pacem habere, cui meritò vulgatum illud possumus occinere, *Nec tecum possum vivere, nec sine te*. Hunc igitur hostem multò vigilantius cavere debemus. Sæpè securitas incautos reducit ad transacta peccata, & cum dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus. Orat Dominum pœnitens in hoc Psalmo; ut sibi periclitanti opem conferat salutarem: deinde precatur, ne cum servo suo velit intrare in iudicium, sed potius vocem illam dulcissimam eum faciat audire, *Fili remittuntur tibi peccata tua*. Petit tandem notam sibi fieri viam vitæ, ut Dei voluntatem edoctus, & deductus in terram re-

etiam, atque ab insidiis inimicorum liberatus facili tranquillitate potiatur.

VIII. Desino in hac saluberrima admonitione, ut penitentiam agamus, dum dies salutis lucefcit, dum tempus acceptabile est. Irascere peccatis tuis, inquit (n) Bachiarius vir doctrina, & eloquentia insignis, ut ultra non pecces: præveni ultricis gehennæ sæva tormenta, & ipse tibi tortor existe; ut cum venerit, nihil inueniat, quod in te possit punire inimicus. Sit tibi fames pro gladio, sitisque pro flamma, ut manu carnificis voluntatis per abstinentiæ pœnam costarum compagondata visceribus sit, & pro supplicio ignis internas ossium medullas duræ sitis depascat incendium. Sit tibi vigilia velut officiorum custodia publicorum, ac sicut catena rigentis ferri, sic duriori consuetudine & lege constrictus sub imagine martyrii veniam misericordiæ cœlestis expecta. Pœnitentiam differre res magni periculi est. Momento enim vivimus, nihilque incertius est hora nostræ migrationis. Quis scit an hac nocte à nobis repetat supremus Dominus animam nostram? Quis scit an prolongâdo iniquitatem, misericordiæ nobis januam occludamus? Ego sanè totus in horruum, si fortè legens incidi in illud, quod de Antiocho Rege scriptum est: (o) *Orabat hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus: itemque in illud quod de Esaii scribit Apostolus, Non invenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lacrymis requisisset eam.* Scio quidem remissionis gratiam semper illis esse promissam, qui ex toto corde convertuntur; sed vereor, ne qui dum potest non vult, iusto Dei iudicio cum voluerit, non possit. Dicit enim Scriptura, (p) *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Formidabilis est magni Doctoris (q) Augustini sententia de his, qui usque ad mortem pro-

n Bachiarius Epist. de recip. lapsis. o 2. Machab. 9. 13. Hebr. 12. 17. p Eccli. 5. 8. q Aug. Hom. 41. inter 50.

trahunt pœnitentiam : Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Numquid dico damnabitur? Non dico. Sed dico etiam liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Nescio, non pœsumo, non promitto, nescio. Vis te dubio liberare? vis quod incertum est evadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si enim tunc vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. (r) Idem alibi. Quomodo pœnitentiam agere possit, qui nulla iam pro se opera satisfactionis operari potest? Et ided pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma est, pœnitentia, quæ à moriente tantum petitur, timeo ne ipsa moriatur. De eadem re sic scribit (s) Salvianus Massiliensis, quem dicit Baronius fuisse novum sui temporis Hieremiam. Peccare non desinit, quem in extremis situm recedere à criminibus sola tantum facit impossibilitas, non voluntas. Qui enim à malis actionibus tantum in morte discedit, non relinquit scelera, sed relinquitur à sceleribus. Ac per hoc necessitate exclusus à vitiis, & tunc puto peccat, quando cessaverit, quia quantum ad animum necdum desit, qui adhuc velit peccare, si possit. Non bonis itaque spebus innititur, qui ad hoc tantum peccat in vita, ut peccatorum molem redimat in morte. Item S. (t) Asterius, Tunc, inquit, prodest pœnitentia, cum pœnitens emendandi facultatem habet: sublata vero copia rectè faciendi, inutilis est dolor, & irrita pœnitentia. (u) Quidam usurarius in extremis constitutus, cum eum Sacerdotes ad pœnitentiam hortarentur, negavit se posse pœnitere, & exclamans dixit. O pœnitentia ubi es? Non possum amplius pœnitere, quia cum possem nolui. Et sic expiravit. Inimica videlicet persuasione mentitur, ait (x) Faustus Rhegiensis Episcopus,

r Id. S. 57. de Temp. s. Salvian. lib. 1. adversus avaritiam. t Asterius Hom. 1. Ant. Dauroultius cat. histor. cap. 3. tit. 113. exemplo 5. x Faustus Epist. ad Bened. paulinum.

qui maculas longa ætate contractas, subitis etiam inutibus abolendas gemitibus arbitratur: quo tempore confessio esse potest, satisfactio esse non potest. Nam quia Deus non irridetur, ipse se decipit, qui mortem multis temporibus vixit, & ad quærendam vitam iam semivivus assurgit, ut tunc officiosus appareat, quando dominicæ servituti omnia corporis, & animæ subtrahuntur officia. Hanc autem sententiam Alcimus Avitus Archiepiscopus Viennensis his versibus explicavit.

*Pœnitet ambigè quem serò pœnitet: ergo
Præsentis spatium nobis dum creditur ævi,
Dum patulam cunctis Christi clementia se se
Præbet, præterita plangamus crimina vite,
Pœniteatque olim negligenter temporis acti,
Dum licet, & sano ingenioque animoque valemus:
Nam qui peccatum moriens dimittit, & ipsa
In serum tempus differt admissa fateri,
Non tam dimittit, quam dimittatur ab illis.*

His accedit quod securitatem diu vivendi nemo habet. Quanti enim, inquit (y) Eligius Noviomensis Episcopus, qui se ad extremum vitæ suæ pœnitentiam accepturos esse credebant, aut subita ruina oppressi sunt, aut fortè naufragio demersi, aut apoplexia ita percussi, ut non solum pœnitentiam petere, sed etiam signare se, aut orationem Dominicam dicere omnino possent? Ergò pœnitentiam agamus confitendo peccata nostra, & dignè pro illis satisfaciendo, dum tempus habemus, nam omnis dilatio in hac re pessima est. Sed jam multa de pœnitentia dixi, quia; ut Florentis (z) Tertulliani persona induar, peccator omnium notarum cum sim, nec ulli rei nisi pœnitentiæ natus, non facilè possum super illa tacere. Ne verò abutar lectoris patien-

y Eligius Hom. 6. z Tertull. in fine lib. de pœnit.

tia, de Litanis, quæ Psalmis Poenitentialibus subnecti solent, nunc loquar; si prius dixero cum sancto (a) Isaacio Presbytero, illum ponere terminum delictis suis, qui cognoscit terminum huius vitæ.

§. IV.

Litania quid sit, & quotuplex. Litaniarum vis, & efficacia.

I. GRÆCA vox Litania, si genuinam nominis significationem spectemus, seriam omnem, & ardentem precationem significat, à verbo λιτανεύειν, quod ardentem orationem importat. Apud Homerum qui aliquem enixe precantur λιτανεύοντες vocantur, & in quodam Epigrammate Græco infernus ἀλιτάνευτος, id est inexorabilis, non ineleganter nuncupatur, quod nullis precibus flecti possit. Usu tamen receptum est, ut pro certa quadam Ecclesiasticæ supplicationis specie, qua Dei misericordiam, Sanctorumque patrocinium invocamus, Litanix nomen usurpetur. Accipitur etiam quandoque pro solo *Kyrie eleison*, tum in Græcis sanctorum Iacobi, Basilii, & Chrysostomi Liturgiis; tum à D. (a) Benedicto in Regula dum ait, Supplicatio Litanix, id est *Kyrie eleison*, & sic finiantur vigiliæ nocturnæ: itemque Litanix, & completum est. Monachi enim post versum dicunt ter *Kyrie eleison*, deinde sequitur oratio Dominica, postea collecta, & sic finitur tam nocturna, quam diurna synaxis. Hanc autem supplicationem *Kyrie eleison*, commendat Epictetus Stoicus apud (b) Arianum: & Virgilius preces Turni ad Faunum describens ait, *Faune precor miserere*. Quia verò multoties solent Litanix processionaliter cantari, ipsa multitudo ἄσπ λιτανεύόντων, &

a Isaac. de cont. mundi c. 18. a Bened. c. 9. & 12. b Arian. lib. 2. c. 7. Virg. Æneid. lib. 12.

procedentium ab ordine Romano, & ab alijs Litanis vocatur. (c) Abbas Ioannes in prato spiritali narrans cuiusdam Episcopi humilitatem; Pertranseunte, inquit, Litanis, id est processione. Nos hic de illis Litanis loquimur, quibus Sanctorum invocatio continetur, quarum usum multò ante Gregorii Magni tempora viguisse libello primo de Litanis eruditissimè probat Nicolaus (d) Serarius tot antiquorum Patrum sententiis, tot veteris Historiæ exemplis, tot validis rationum momentis, ut nec ejus diligentia quicquam addi possit, nec sectarii novatores tam insignia antiquitatis testimonia ulla valeant exceptione submovere. Nullus certus auctor proferri potest, qui Sanctorum Litanias primus invenerit; quamvis speciales quasdam, nempe majores, quas vocant, in die S. Marci à B. Gregorio Magno: triduanas verò Rogationes ante dominicam Ascensionem à S. Mamerto Episcopo Viennensi circa annum Domini 452. institutas fuisse non contemnendi auctores affirmant. De utraque institutione legendus (e) Serarius libro de Processionibus. Etsi ergo Litaniarum quarundam, qua processiones sunt, auctor aliquis ex antiquitate proferri possit, non tamen qua preces, nec qua in iis Sancti exorantur; sed illæ ab Apostolicis viris inductæ, quovis etiam vetustissimo auctore vetustiores reputantur. Quin docti plerique sentiunt, inter quos (f) Iansenius, & Baronius, Christi Domini tempore jam usitatas Hierosolymis supplicationes, in quibus frequentissimè suum illud *Osanna* reperebant. Extant Harthmanni, Ratperti, Notkeri, & alterius Anonymi Monachorum S. Galli apud Helvetios versus quidam, & rithmi, quibus Litanis continentur in (g) Bibliotheca veterum Patrum editionis Colonienfis.

c Prat. spirit. c. 210. d Serarius tom. 3. opusc. de litan. lib. 1. c. 4. e Serarius lib. 2. de process. c. 7. & 8. f Iansen. in concord. c. 110. Baron. an. 34. n. 5. g Tom. 15.

Psalmis verò Pœnitentialibus sacras Litanias rectè adjungi quis neget? In his enim primò misericordiam Dei supplici confessione imploramus. Tum Reginae cœlorum pedibus provoluti, miseriam nostram potentissimæ mediatrici commendamus. Non omittimus Angelorum Principes, & omnes Sanctos beatorum spirituum ordines suprema naturæ dignitate sublimes, non Patriarchas divina familiaritate illustres, non Prophetas futurorum scientia conspicuos, non Apostolos Ecclesiæ Principatu gloriosos, non Martyres charitatis ardore succensos, non Confessores virtutum omnium splendore coruscos, non Virgines illibati pudoris candore præfulgidas, non omnes denique cœlestis curiæ cives, amicos Dei, & Principes universæ terræ. Petimus autem in Litiis pro omni statu hominum universi generis bona, humana, divina, publica, privata, quæ ad animam, & quæ ad corpus spectant.

METRVM XXXI.

Densa triumphali video procul agmina pompa,
 Atque hilares, placidosque choros.
 Plurima pars niveis, variis pars altera fulget
 Vestibus, auratisque stolis.
 Iam sinuosa leves rapuerunt stemmata venti,
 Iamque micant pia signa crucis.
 Tartareas Christi propellit imago phalanges,
 Et superi properant cives.
 Ordo Sacerdotum venerandaque turba canoris
 Carminibus passim exultant.
 Iam devota sacris aperitur scena viretis,
 Iam sanctæ resonant voces.
 Alternis precibus pueri, innuptæque puella,
 Atque senes, iuvenesque canunt.
 Tercircum viridi tremuerunt vertice colles,
 Ter longè tremuit tellus.

Bb iij

Terque repercussas resonabilis edidit Echo
 Voces, ter sonuere specus.
 Audio divina dotes, titulosque Parentis,
 Audio virgineas laudes.
 Sed prius Ingeniti, Genitique, & Pnevmatis almi
 Placarunt precibus Numen.
 Tum puras, celeresque canunt sine corpore mentes,
 Ter triplici agmine distinctas.
 Nec veteres reticent Patres, mundi que parentes,
 Et sacros recinunt vates.
 Quos & Apostolici sequitur sacra turba Senatus,
 Magnaque Discipulorum acies.
 Et pueri insontes, rabies quos seua Tyranni
 Sustulit è gremio matrum.
 Vos quoque commemorant, partam qui morte coronam
 Ferrice sacrato geritis.
 Et vos Pontifices, & quos sine sanguine virtus
 Vicinos dedit esse Deo.
 Postea fœminei celebratur candida sexus
 Virginitas, castusque pudor.
 Sic omnes cœli proceres, patriæque beatos,
 Sollicitant precibus cives.
 Denique per Christi mysteria sancta precantur,
 Annæ ut votis Numen.
 Sit procul omne malum, det prospera cuncta, sereno
 Respiciat populum vultu.
 Utque Dei mitis, mundi qui crimina tollit,
 Agnus sit miseris clemens.
 Ista ter effati reticent: sed multa perorat
 Pronus humi sacer Antistes.
 Et cum sancta preces plebs finiit, athera pulsant
 Plausus, ac tremula voces.
 Piæque tolluntur Christi vexilla, recedit
 Hinc chorus, & repetit templum.
 Tum subito Aligerum manibus collecta feruntur
 Ante Deum populi vota.

*Annuat his Numen, divina que munera terris
Divite largitur dextra.*

II. Difficillimum foret varios, & admirabiles Litaniarum effectus è probatissimis Ecclesiasticæ Historiæ monumentis collectos recensere. In tanta enim exemplorum ubertate quid potissimum seligere, quid omittere debeam ignoro. Dicam tamen aliqua, quæ satis fuerint, ut maximam supplicationum utilitatem Ecclesiasticis viris commendent. Litiis magnum Basilium obseratum Niceæ templum sine clavibus aperuisse, magno Catholicorum applausu, magna Arianorum confusione (*b*) Amphilochius, & Zonaras testantur. Litiis Theodosium Imperatorem una cum clero, & plebe perpetuis imbribus imposuisse finem, post quos rei frumentariæ ingens copia sequuta sit, (*i*) Nicephorus Callistus affirmat. Litiis pestem, ac famem vehementissimam S. Heribertum Coloniensem Archiepiscopum submovisse (*k*) Abbas Tuitiensis asseverat. Imperante Theodosio Proclus Constantinopolitanus urbem funestissimis terræ fragoribus concussam Litiis, & supplicationibus liberavit, ut (*l*) Baronius, & alii narrant. Omni enim populo cum Patriarcha orante sublatus in aëra puer, & mox in terram reversus sacrum Trisagion se ab Angelis didicisse testatus est, quem hymnum cum psallerent universi, terræ quassatio cessavit. S. Mammertus à Viennensi sua civitate, ut (*m*) Ado item Viennensis refert, gravissimos depulit terræ motus, ignes cœlitus delapsos, ferarum irruptiones, aliaque plurima pericula Litiis ad S. Iuliani Basilicam institutis. Gregorius Magnus serpentum virus, & inguinariam pestem, qua Roma quotidianis cadaveribus complebatur, non se-

b Amphiloch. in vita S. Basilij. Zonaras tom. 3. Annalium. *i* Niceph. Call. l. 14. cap. 13. *k* Rup. Abb. in vita S. Heriberti. *l* Baron. ann. 446. nu. 9. Theodor. Balsamon ad Can. 82. sextæ Synodi in Trullo. *m* Ado Vien. et. 6.

mel Litaniarum precationibus avertit, ut in ejus vita (n) Ioannes Diaconus scribit. Adversus bellicos incurfus idemet (o) Gregorius Litanias indixit, ut ex Epistolis ipsius constat. Occasione magni terræmotus, de quo (p) Agathias, actas quotannis Litanias anno 27. Iustiniani Imp. docet (q) Baronius è veteri Historia. In creatione summi Pontificis cantatas Litanias apud eundem Baronium commemorat Anastasius Bibliothecarius. Exundantis Tyberis alluvionem Litaniarum munimine repressam idem narrat ex eodem auctore. Eisdem pro salute Urbis à Stephano Papa tertio frequentatas ipsomet Baronio narrante didicimus. Quibus verò præsiidiis Adrianus Papa ad petitionem Caroli Magni barbaram, & ferocissimam Saxonum gentem ad Christi fidem perduxit; nonnè Litanis pro eorum conversione in tota ditione Romanæ Ecclesiæ celebratis, ut scribit (r) Rhegino Abbas; Quibus artibus impurissimi dæmones ab humanis corporibus multoties expulsi sunt; nonne efficacissimo Litaniarum exorcismo? Qua ratione pluviarum illuviones submotæ, procellarum sedata tempestas, virulenta fulgurum vis repressa, devastantium flammaram extinctum incendium, quo conclamata multorum salus postliminio restituta, fideles animæ è teterrimo Purgatorii ergastulo èductæ; nonne Litanis intimæ devotionis sensu recitatis? Quidni igitur studeamus hoc saluberrimo pœnitentialium Psalmorum additamento divinam nobis misericordiam conciliare? Misericors, & miserator Dominus ad beneficia humano generi præstanda sua sponte proclivis, accedentibus suffragiis omnium Sanctorum, ampliorem nobis tribuet donorum suorum largitatem.

* 10. Diac. lib. 4. o Greg. Ep. 45. lib. 9. indic. 4. p. Agat. lib. 2. q. Baron. ann. 553. n. 249. an. 555. n. 10. ann. 717. n. 4. ann. 753. n. 30. r. Rhegino lib. 2. Chron. Mart. del Rio utquit. magic. lib. 6. cap. 2. Sigebert an. 679. Abbas Vesp. an. 5. 7. Greg. Turon. de gent. Franc. lib. 2. cap. 34. Albert. Crantius l. 2. metrop. c. 28. Greg. Cedrenus in Iustiniano.